

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ, ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ένα έγγραφο πολιτικής σε
ευρωπαϊκό επίπεδο

2026

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το έργο «Προς μια ανοιχτή, δίκαιη και βιώσιμη Ευρώπη στον κόσμο – Πρόγραμμα Προεδρίας της ΕΕ 2024–2026» συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και υλοποιείται από τους Global Focus, Grupa Zagranica, CARDET και CONCORD, την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης και διεθνούς συνεργασίας. Αριθμός έργου: 2024/459-484. Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του CARDET και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Table of Contents

Περίληψη	4
1. Εισαγωγή	6
2. Ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών στην Ευρώπη: Ευκαιρίες και κίνδυνοι..	9
2.1 Ευκαιρίες για δημοκρατική συμμετοχή	10
2.2 Κίνδυνοι για την ψηφιακή δημόσια σφαίρα	11
3. Το πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ	12
4. Το χάσμα στην πολιτική: Γιατί η ρύθμιση από μόνη της δεν αρκεί	14
4.1 Κενά στην επιβολή κανόνων και στην προσβασιμότητα όσον αφορά τη διακυβέρνηση των πλατφορμών	15
4.2 Αδυναμίες στον σχεδιασμό της ψηφιακής διαβούλευσης	16
4.3 Βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση και ελλείψεις βασικών δυνατοτήτων στην κοινωνία των πολιτών	17
4.4 Κίνδυνοι ασφάλειας και κοινωνικής πόλωσης στους ψηφιακούς χώρους συμμετοχής	17
5. Η περίπτωση της Κύπρου	18
5.1 Το χάσμα στις υποδομές και στις δεξιότητες	18
5.2 Υφιστάμενοι μηχανισμοί ψηφιακής συμμετοχής στην Κύπρο	19
5.3 Ανάπτυξη πολιτικών και θεσμική μάθηση	22
5.4 Περιορισμοί που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε μια μικρή αγορά	23
6. Στρατηγικές προτεραιότητες πολιτικής	23
6.1 Η επαναπροσέγγιση του δηmosίου χώρου ως δημοκρατικής υποδομής	23
6.3 Τυποποίηση των μηχανισμών δημόσιας διαβούλευσης	25
6.5 Ενίσχυση της ασφάλειας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας των ψηφιακών πλατφορμών	27
6.6 Μια Κοινή πολιτική ατζέντα	28
8. Συμπέρασμα	33
Βιβλιογραφία	34

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ, ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Όνομα έργου: ΕΥΡΡ5- Προς μια ανοιχτή, δίκαιη και βιώσιμη Ευρώπη στον κόσμο

Αριθμός έργου: 2024 / 459-484

Πρόγραμμα χρηματοδότησης: Πρόγραμμα DEAR: Αναπτυξιακή Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση

Επικεφαλής οργανισμός: Κέντρο για την Προώθηση της Έρευνας και της Ανάπτυξης στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία (CARDET)

Συγγραφείς: Χρυσάνθη Κωνσταντή, Μαρίνος Παπαϊωακείμ και Χαράλαμπος Βρασίδης, CARDET

Παραπομπή: Κωνσταντή, Χ., Παπαϊωακείμ, Μ., & Βρασίδης, Χ. (2026). *Η συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή: Ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής, των ψηφιακών δικαιωμάτων και της εμπιστοσύνης στην Ευρώπη* (Κείμενο πολιτικής, Έργο Προεδρίας της ΕΕ, Αρ. 2024/459-484). CARDET

Δήλωση αποποίησης ευθύνης σχετικά με τη χρηματοδότηση: Το έργο «Προς μια ανοιχτή, δίκαιη και βιώσιμη Ευρώπη στον κόσμο – Πρόγραμμα Προεδρίας της ΕΕ 2024–2026» συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και υλοποιείται από τους Global Focus, Grupa Zagranica, CARDET και CONCORD, την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης και διεθνούς συνεργασίας. Αριθμός έργου: 2024/459-484. Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του CARDET και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφορά Δημιουργού – Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 (CC-BY-ND)

Η παρούσα έκδοση διατίθεται υπό την Άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 (CC BY-ND 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Περίληψη

Οι ψηφιακές τεχνολογίες καθορίζουν πλέον τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, εκφράζουν τις απόψεις τους, οργανώνονται γύρω από δημόσια ζητήματα και αλληλεπιδρούν με τους θεσμούς. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, η συμμετοχή των πολιτών πραγματοποιείται όλο και περισσότερο μέσω υβριδικών μορφών συμμετοχής που συνδυάζουν την κινητοποίηση μέσω διαδικτύου, τη δημόσια διαβούλευση, τις εκστρατείες των πολιτών, τη δράση των κοινοτήτων και τις επίσημες δημοκρατικές διαδικασίες.

Αυτή η αλλαγή δημιουργεί νέες ευκαιρίες για δημοκρατική συμμετοχή, ειδικά για τους νέους και τα κινήματα που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα ζητήματα. Μπορεί να καταστήσει τις δημόσιες πληροφορίες πιο προσιτές, να διευρύνει τα κανάλια συμμετοχής των πολιτών και να συμβάλει στην ταχύτερη κινητοποίηση γύρω από κοινά ζητήματα. Ωστόσο, δημιουργεί επίσης σοβαρούς κινδύνους για τη δημοκρατία. Η παραπληροφόρηση, η χειραγώγηση των πληροφοριών, οι κυβερνοεπιθέσεις, η ξένη παρέμβαση, η αδιαφανής πολιτική διαφήμιση, τα συστήματα συστάσεων των πλατφορμών, οι διαδικτυακές βλάβες και ο ψηφιακός αποκλεισμός μπορούν να αποδυναμώσουν τον δημόσιο διάλογο, την εκλογική ακεραιότητα και την εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Πρόσφατα ευρήματα του Ευρωβαρόμετρου δείχνουν ότι οι Ευρωπαίοι ανησυχούν ιδιαίτερα για την παραπληροφόρηση που επηρεάζει τους ψηφοφόρους, τις κυβερνοεπιθέσεις που επηρεάζουν τις εκλογές και την ξένη παρέμβαση στις δημοκρατικές διαδικασίες (European Commission, 2025b).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ανταποκρίθηκε με ένα ισχυρότερο κανονιστικό και πολιτικό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει κανόνες σχετικά με τις ψηφιακές υπηρεσίες, την προστασία των δεδομένων, την τεχνητή νοημοσύνη, την κυβερνοασφάλεια, την πολιτική διαφήμιση, καθώς και τους στόχους της «Ψηφιακής Δεκαετίας». Αυτά τα πλαίσια είναι σημαντικά. Αναγνωρίζουν ότι τα ψηφιακά δικαιώματα, η λογοδοσία των πλατφορμών, η διαφάνεια, η ασφάλεια, η συνδεσιμότητα και οι ψηφιακές δεξιότητες συνδέονται στενά με τη δημοκρατική ζωή. Ωστόσο, η ρύθμιση από μόνη της δεν μπορεί να διασφαλίσει μια ουσιαστική ψηφιακή δημοκρατία.

Το βασικό κενό στην πολιτική αφορά την ποιότητα της εφαρμογής και της συμμετοχής. Οι πολίτες χρειάζονται κάτι περισσότερο από νομική προστασία. Χρειάζονται προσβάσιμους ψηφιακούς χώρους, ψηφιακή παιδεία και παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, ασφαλή κανάλια συμμετοχής, διαφανή δημόσια επικοινωνία και ορατή ανατροφοδότηση από τους θεσμούς. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι ομάδες νέων, οι εκπαιδευτικοί, οι τοπικές αρχές και οι φορείς της τοπικής κοινωνίας χρειάζονται επίσης ισχυρότερη υποστήριξη, ώστε να συνδέσουν την ψηφιακή συμμετοχή με την πραγματική λήψη αποφάσεων.

Στο παρόν έγγραφο πολιτικής υποστηρίζεται ότι η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών θα πρέπει να θεωρείται μέρος της δημοκρατικής υποδομής της Ευρώπης. Δεν πρέπει να

περιορίζεται στην ηλεκτρονική επικοινωνία, στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ή σε μεμονωμένες δημόσιες διαβουλεύσεις. Αντίθετα, θα πρέπει να ενσωματωθεί σε όλους τους τομείς της πολιτικής για τη δημοκρατία, τα ψηφιακά δικαιώματα, την πολιτική για τη νεολαία, την εκπαίδευση, τη στήριξη της κοινωνίας των πολιτών, τη διακυβέρνηση των πλατφορμών και την τοπική δημοκρατική καινοτομία. Το έγγραφο χρησιμοποιεί την Κύπρο ως ενδεικτική εθνική περίπτωση για να δείξει πώς οι ευρύτερες ευρωπαϊκές προκλήσεις εκδηλώνονται σε ένα μικρό κράτος μέλος της ΕΕ. Η περίπτωση της Κύπρου συμβάλλει στη διερεύνηση των δεσμών μεταξύ ψηφιακής συμμετοχής, εμπλοκής των νέων, ικανότητας της κοινωνίας των πολιτών, εμπιστοσύνης στους θεσμούς και δημοκρατικής ένταξης.

Ως εκ τούτου, το παρόν έγγραφο προτείνει πέντε αλληλένδετες πολιτικές προτεραιότητες: την αντιμετώπιση της ψηφιακής συμμετοχής ως προσβάσιμης δημοκρατικής υποδομής, την ενίσχυση της πολιτικής παιδείας και της παιδείας στην πληροφορία με έμφαση στην κοινωνία των πολιτών, την τυποποίηση των θεσμικών μηχανισμών ανατροφοδότησης και λογοδοσίας, την επένδυση στην κοινωνία των πολιτών και στις ικανότητες που αναπτύσσονται υπό την ηγεσία των νέων, καθώς και τη βελτίωση της ασφάλειας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας των πλατφορμών στους ψηφιακούς χώρους πολιτικής συμμετοχής. Αυτές οι προτεραιότητες θα πρέπει να υποστηρίζονται από σαφή πρότυπα, υπεύθυνους φορείς, σταθερή χρηματοδότηση και μετρήσιμους δείκτες πρόσβασης, ένταξης, ασφάλειας και επιπτώσεων των πολιτικών.

1. Εισαγωγή

Η συμμετοχή των πολιτών στην Ευρώπη δεν οργανώνεται πλέον μόνο μέσω εκλογών, πολιτικών κομμάτων, συνδικαλιστικών οργανώσεων, κοινοτικών ομάδων ή επίσημων διαδικασιών διαβούλευσης. Αν και αυτά τα κανάλια εξακολουθούν να έχουν σημασία, οι πολίτες πλέον έρχονται σε επαφή με δημόσια ζητήματα, διαμορφώνουν απόψεις, οργανώνουν δράσεις και αλληλεπιδρούν με τους θεσμούς μέσω ψηφιακών περιβαλλόντων. Ένα κοινό χαρακτηριστικό της σημερινής δημοκρατικής ζωής, ιδίως όσον αφορά τη συμμετοχή των νέων, είναι ότι ένα τοπικό ζήτημα μπορεί να ξεκινήσει ως συζήτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, να εξελιχθεί σε διαδικτυακή συλλογή υπογραφών και εκστρατεία, και, τελικά, να καταλήξει σε δημοτική συζήτηση ή δημόσια διαβούλευση. Πολλοί νέοι ασχολούνται με δημόσια ζητήματα μέσω των ψηφιακών χώρων πριν εισέλθουν στις επίσημες πολιτικές δομές. Παρακολουθούν κοινωνικά ζητήματα, μοιράζονται απόψεις, συμμετέχουν σε εκστρατείες, υποστηρίζουν αιτήματα, δημιουργούν περιεχόμενο και συμμετέχουν σε δίκτυα που ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα. Αυτές οι μορφές συμμετοχής είναι συχνά λιγότερο ιεραρχικές και εξαρτώνται λιγότερο από τη μακροχρόνια συμμετοχή σε πολιτικές οργανώσεις, επιτρέποντας στους νέους να δραστηριοποιούνται έντονα σε θέματα όπως η κλιματική δικαιοσύνη, η ισότητα, τα ψηφιακά δικαιώματα ή η καταπολέμηση του ρατσισμού, παραμένοντας παράλληλα αποστασιοποιημένοι από τα πολιτικά κόμματα ή τις παραδοσιακές οργανώσεις πολιτών.

Οι εξελίξεις αυτές αφορούν δύο συναφείς αλλά διακριτές έννοιες. Στο παρόν έγγραφο, ο όρος «ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών» αναφέρεται στη συμμετοχή των πολιτών σε δημόσιες, κοινοτικές και πολιτικές διαδικασίες μέσω ψηφιακών ή υβριδικών καναλιών. Ο όρος «ψηφιακή δημοκρατία» αναφέρεται στις ευρύτερες θεσμικές, νομικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνουν αυτή τη συμμετοχή, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων, της πρόσβασης, της λογοδοσίας, της ασφάλειας και της θεσμικής ανταπόκρισης. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών ενισχύει αυτόματα τη δημοκρατία. Οι έρευνες δείχνουν ότι τα ψηφιακά μέσα μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή, όταν η διαδικτυακή δραστηριότητα συνδέεται με οργανωμένη πολιτική δράση, κινητοποίηση εκτός διαδικτύου και θεσμούς που είναι πρόθυμοι να ανταποκριθούν (Bennett & Segerberg, 2013; Boulianne, 2020). Παράλληλα, η ψηφιακή συμμετοχή μπορεί να παραμείνει επιφανειακή όταν ζητείται από τους πολίτες να εκφράσουν τις απόψεις τους χωρίς να διαπιστώνουν καμία επίδραση στις αποφάσεις. Μπορεί επίσης να κατακερματιστεί όταν ο δημόσιος διάλογος διαμορφώνεται από την πόλωση, την παρενόχληση, την παραπληροφόρηση ή τα συστήματα πλατφορμών που δίνουν προτεραιότητα στην προσοχή έναντι της δημοκρατικής ποιότητας.

Για τον λόγο αυτό, η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών πρέπει να θεωρείται κάτι περισσότερο από απλή επικοινωνία. Συνδέεται με τα δικαιώματα, την πρόσβαση, τις

δεξιότητες, την εμπιστοσύνη, τον θεσμικό σχεδιασμό και τη δημοκρατική λογοδοσία. Οι πολίτες δεν μπορούν να συμμετέχουν ουσιαστικά αν δεν έχουν πρόσβαση στις ψηφιακές υπηρεσίες, αν δεν κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο στοχεύονται οι πληροφορίες, αν αισθάνονται ανασφαλείς στο διαδίκτυο, αν δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν δημόσιες πλατφόρμες και αν δεν λαμβάνουν ποτέ ανατροφοδότηση σχετικά με τη συμβολή τους. Η ψηφιακή συμμετοχή εξαρτάται από τις συνθήκες που επιτρέπουν στους πολίτες να συμμετέχουν με αυτοπεποίθηση και να αντιλαμβάνονται ότι η συμμετοχή τους έχει σημασία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη αναγνωρίσει πολλές από αυτές τις προϋποθέσεις μέσω της ατζέντας της για τον ψηφιακό τομέα και τη δημοκρατία. Το Πρόγραμμα Πολιτικής «Ψηφιακή Δεκαετία 2030» συνδέει τον ψηφιακό μετασχηματισμό της Ευρώπης με τις ψηφιακές δεξιότητες, τις ασφαλείς υποδομές, τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες και την ευρύτερη συμμετοχή στην ψηφιακή μετάβαση (European Parliament & Council of the European Union, 2022a). Ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες ρυθμίζει θέματα όπως η λογοδοσία των πλατφορμών και οι συστημικοί κίνδυνοι, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων που συνδέονται με τον δημόσιο διάλογο και τις εκλογικές διαδικασίες (European Parliament & Council of the European Union, 2022c). Ο κανονισμός σχετικά με τη διαφάνεια και τη στοχευμένη πολιτική διαφήμιση ανταποκρίνεται στις ανησυχίες που εκφράζονται για την αδιαφανή διεξαγωγή πολιτικών εκστρατειών και τη στοχευμένη πολιτική επικοινωνία (European Parliament & Council of the European Union, 2024a). Αυτές οι εξελίξεις στον τομέα της πολιτικής καταδεικνύουν ότι η ψηφιακή δημόσια σφαίρα έχει καταστεί κεντρικό θέμα δημοκρατικού ενδιαφέροντος.

Ωστόσο, η κύρια πρόκληση δεν είναι μόνο κανονιστική. Η Ευρώπη χρειάζεται επίσης συστήματα συμμετοχής που να είναι χωρίς αποκλεισμούς, αξιόπιστα και συνδεδεμένα με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι δημόσιες αρχές μπορεί να διοργανώνουν ψηφιακές διαβουλεύσεις, αλλά οι πολίτες ενδέχεται να εξακολουθούν να αισθάνονται ότι η γνώμη τους χάνεται μέσα σε μια διαδικασία την οποία δεν μπορούν να παρακολουθήσουν. Οι νέοι μπορεί να είναι ενεργοί στο διαδίκτυο, αλλά υποεκπροσωπούνται στους επίσημους δημοκρατικούς χώρους. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορεί να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσέγγιση των κοινοτήτων, αλλά στερούνται σταθερής υποστήριξης. Τα άτομα με περιορισμένες ψηφιακές δεξιότητες, περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο, αναπηρίες, γλωσσικά εμπόδια ή χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στους θεσμούς ενδέχεται να παραμείνουν αποκλεισμένα από την ψηφιακή συμμετοχή.

Το παρόν έγγραφο πολιτικής εξετάζει τη συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή από μια ευρύτερη δημοκρατική προοπτική, εστιάζοντας στο ευρωπαϊκό πολιτικό πλαίσιο και χρησιμοποιώντας την Κύπρο ως ενδεικτική εθνική περίπτωση. Η Κύπρος δεν παρουσιάζεται ως μια εξαιρετική περίπτωση, αλλά μάλλον ως ένα χρήσιμο παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο εκδηλώνονται οι προκλήσεις της ψηφιακής δημοκρατίας σε

εθνικό επίπεδο. Το έγγραφο εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν στην πράξη η ψηφιακή συμμετοχή, η εμπλοκή των νέων, η ικανότητα της κοινωνίας των πολιτών, η εμπιστοσύνη στα θεσμικά όργανα και τα ψηφιακά δικαιώματα. Συνεπώς, η δομή του βασίζεται σε τρία βασικά ερωτήματα. Πρώτον, πώς η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών μεταβάλλει τη δημοκρατική συμμετοχή στην Ευρώπη; Δεύτερον, ποιοι κίνδυνοι και ποιες πολιτικές ελλείψεις επηρεάζουν την ποιότητα της ψηφιακής δημοκρατίας; Τρίτον, ποιες πολιτικές προτεραιότητες μπορούν να συμβάλουν ώστε η ψηφιακή συμμετοχή να γίνει πιο χωρίς αποκλεισμούς, πιο αξιόπιστη και πιο συνδεδεμένη με τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων;

2. Ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών στην Ευρώπη: Ευκαιρίες και κίνδυνοι

Η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών έχει γίνει μέρος της καθημερινής δημοκρατικής ζωής σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι παραδοσιακές μορφές συμμετοχής, όπως οι εκλογές, τα πολιτικά κόμματα, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, τα συνδικάτα, οι κοινοτικές ομάδες και οι δημόσιες συγκεντρώσεις, εξακολουθούν να είναι σημαντικές, και τα ψηφιακά κανάλια δεν τις αντικαθιστούν. Αντίθετα, προσθέτουν ένα υβριδικό, ταχύτερο και συχνά επικεντρωμένο σε συγκεκριμένα ζητήματα επίπεδο, μέσω του οποίου οι ανησυχίες του κοινού μπορούν να εκφραστούν, να κινητοποιήσουν υποστήριξη και να φτάσουν στις δημόσιες αρχές. Το Σχήμα 1 παρουσιάζει τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που διαμορφώνουν αυτό το μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

ΥΒΡΙΔΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- Πρόσβαση στην πληροφόρηση και λογοδοσία
- Δικτυωμένη κινητοποίηση των πολιτών
- Ευρύτερη συμμετοχή και διαβούλευση

ΚΙΝΔΥΝΟΙ

- Χειραγώγηση πληροφοριών και ξένη παρέμβαση
- Αλγοριθμική πόλωση και μη διαφανής στόχευση
- Ψηφιακή πρόσβαση και χάσμα δεξιοτήτων

Σχήμα 1. Εννοιολογικός διαχωρισμός ευκαιριών και κινδύνων στους υβριδικούς χώρους συμμετοχής των πολιτών.

2.1 Ευκαιρίες για δημοκρατική συμμετοχή

Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να καταστήσουν τη συμμετοχή των πολιτών ευκολότερη, ταχύτερη και πιο ορατή, προσφέροντας στους πολίτες περισσότερους τρόπους πρόσβασης σε πληροφορίες, επικοινωνίας με άλλους και αντίδρασης σε δημόσια ζητήματα, χωρίς να εξαρτώνται αποκλειστικά από τα επίσημα πολιτικά κανάλια. Τρεις τομείς καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να υποστηρίξουν τη δημοκρατική συμμετοχή:

- **Πρόσβαση στην πληροφορία και δημόσια λογοδοσία:** Τα ψηφιακά εργαλεία επιτρέπουν στους πολίτες να παρακολουθούν συζητήσεις πολιτικής, να ελέγχουν αποφάσεις και να διασταυρώνουν δημόσια δεδομένα. Οι πύλες ανοικτών δεδομένων, οι δημόσιοι πίνακες παρακολούθησης και τα ηλεκτρονικά μητρώα καθιστούν τη δημόσια δράση πιο διαφανή και παρέχουν τα στοιχεία που απαιτούνται για τη λογοδοσία των θεσμικών οργάνων.
- **Δικτυωμένη κινητοποίηση πολιτών:** Οι πολίτες οργανώνονται γύρω από κοινές ανησυχίες μέσω εκστρατειών, αιτημάτων και κοινωνικών δικτύων. Μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε θέματα όπως η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η στέγαση ή τα δικαιώματα των καταναλωτών χωρίς να ενταχθούν απαραίτητα σε κάποιο επίσημο πολιτικό κόμμα.
- **Ευρύτερες δυνατότητες δημόσιας διαβούλευσης:** Οι διαδικτυακές διαβουλεύσεις, οι πλατφόρμες συμμετοχικού προϋπολογισμού και οι υβριδικές δημόσιες συνεδριάσεις δημιουργούν πολλαπλά κανάλια για την ανταλλαγή απόψεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους πολίτες που αντιμετωπίζουν φυσικά εμπόδια στη συμμετοχή τους λόγω απόστασης, υποχρεώσεων φροντίδας ή αναπηρίας.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ: Η πραγματικότητα της επίδρασης των μέσων ενημέρωση

Μελέτες για τη συνδετική δράση (connective action) καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο τα ψηφιακά μέσα μπορούν να υποστηρίξουν εξατομικευμένες και δικτυωμένες μορφές κινητοποίησης, ενώ τα επιστημονικά δεδομένα καταδεικνύουν μια γενικά θετική σχέση μεταξύ της χρήσης των ψηφιακών μέσων και της πολιτικής ή κοινωνικής συμμετοχής, όταν η διαδικτυακή δραστηριότητα συνδέεται με ευρύτερες μορφές κοινωνικής δράσης (Bennett & Segerberg, 2013· Boulianne, 2020).

2.2 Κίνδυνοι για την ψηφιακή δημόσια σφαίρα

Το ψηφιακό περιβάλλον που υποστηρίζει τη συμμετοχή μπορεί επίσης να αποδυναμώσει τη δημοκρατική ζωή. Πέρα από τα τεχνικά κενά ασφαλείας, οι ψηφιακές πλατφόρμες μπορούν να δημιουργήσουν διαρθρωτικούς κινδύνους που επηρεάζουν την ποιότητα του δημόσιου διαλόγου και την εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Μελέτες δείχνουν ότι τα ψηφιακά μέσα μπορούν να συμβάλουν στην κινητοποίηση, ενώ ταυτόχρονα, σε ορισμένα πλαίσια, συνδέονται με μεγαλύτερη πολιτική πόλωση και μειωμένη εμπιστοσύνη στους θεσμούς (Lorenz-Spreen et al., 2023). Τα ευρήματα του Ευρωβαρόμετρου καταδεικνύουν επίσης υψηλά επίπεδα ανησυχίας του κοινού σχετικά με την παρέμβαση στις εκλογικές διαδικασίες και τη χειραγώγηση των ψηφοφόρων (European Commission, 2025b).

Οι κύριοι διαρθρωτικοί κίνδυνοι που επηρεάζουν τον ψηφιακό δημόσιο χώρο περιλαμβάνουν:

- **Χειραγώγηση πληροφοριών:** Η παραπληροφόρηση και άλλες μορφές χειραγώγησης της πληροφορίας ενέχουν σημαντικούς κινδύνους για τον δημοκρατικό διάλογο και την ακεραιότητα των εκλογών (European Commission, 2020).
- **Κυβερνοασφάλεια και εξωτερικές παρεμβάσεις:** Οι κυβερνοεπιθέσεις εναντίον δημόσιων φορέων, εκλογικών συστημάτων και πλατφορμών πολιτών μπορούν να διαταράξουν τις δημοκρατικές διαδικασίες και να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη του κοινού. Η συντονισμένη χειραγώγηση πληροφοριών μπορεί επίσης να επηρεάσει τον δημόσιο διάλογο, να εκμεταλλευτεί τις υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες και να θίξει την ακεραιότητα των δημοκρατικών διαδικασιών (European Commission, 2020, 2025b).
- **Αλγοριθμική πόλωση:** Τα συστήματα συστάσεων και τα επιχειρηματικά μοντέλα που βασίζονται στην αλληλεπίδραση μπορούν να αυξήσουν την προβολή περιεχομένου με έντονο συναισθηματικό φορτίο ή το οποίο προκαλεί διχασμό. Τα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης ενδέχεται να συμβάλλουν στην πολιτική πόλωση σε ορισμένες περιπτώσεις, αν και οι επιπτώσεις ποικίλλουν ανάλογα με τις πλατφόρμες, τους πληθυσμούς και τα πολιτικά συστήματα (Lorenz-Spreen et al., 2023).

ΕΥΡΡΡ5 2026 - Έγγραφο πολιτικής για την συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή

- **Μη διαφανής πολιτική μικροστόχευση:** Η πολιτική διαφήμιση ενδέχεται να χρησιμοποιεί προσωπικά δεδομένα και τη δημιουργία προφίλ κοινού για να στοχεύει συγκεκριμένες ομάδες. Αυτό μπορεί να δυσχεράνει την κατανόηση εκ μέρους των πολιτών σχετικά με το ποιος χρηματοδότησε ένα μήνυμα, για ποιο λόγο το έλαβαν και πώς απευθύνονται σε διαφορετικά ακροατήρια (European Parliament & Council of the European Union, 2024a).
- **Κενά στην ψηφιακή πρόσβαση και στις δεξιότητες:** Οι διαδικασίες συμμετοχής που πραγματοποιούνται αποκλειστικά μέσω ψηφιακών μέσων ενδέχεται να αποκλείουν πολίτες που δεν διαθέτουν τις κατάλληλες συσκευές, αξιόπιστη σύνδεση, προσβάσιμες υπηρεσίες ή τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη χρήση δημόσιων πλατφορμών. Αυτό ενδέχεται να επηρεάσει ιδιαίτερα τους ηλικιωμένους και άλλα άτομα που χρειάζονται επιπλέον βοήθεια για να έχουν πρόσβαση στις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023).

3. Το πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει ένα ευρύ κανονιστικό και πολιτικό πλαίσιο για τον ψηφιακό τομέα. Αν και τα μέσα αυτά δεν εστιάζουν όλα συγκεκριμένα στην συμμετοχή των πολιτών, στο σύνολό τους καθορίζουν κανόνες και στόχους σχετικά με τα προσωπικά δεδομένα, τη λογοδοσία των πλατφορμών, την τεχνητή νοημοσύνη, την κυβερνοασφάλεια, την πολιτική διαφήμιση, τις ψηφιακές δεξιότητες και τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες. Ο Πίνακας 1 συνοψίζει τη σημασία τους για την ψηφιακή δημόσια σφαίρα.

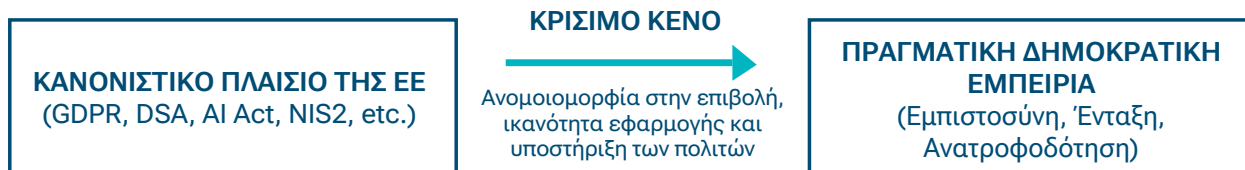
Πίνακας 1. Βασικά κανονιστικά και πολιτικά πλαίσια της ΕΕ που διέπουν την ψηφιακή δημόσια σφαίρα και η σχέση τους με τη δημοκρατία

Πλαίσιο ΕΕ	Κύριος τομέας εστίασης	Δημοκρατική συνάφεια
Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ)	Προστασία προσωπικών δεδομένων	Ο ΓΚΠΔ προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα και θεσπίζει κανόνες για τη νόμιμη, δίκαιη και διαφανή επεξεργασία των δεδομένων. Οι εν λόγω διασφαλίσεις αφορούν τη συμμετοχή στα κοινά και την πολιτική συμμετοχή, όπου τα προσωπικά δεδομένα ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία προφίλ, την επικοινωνία ή τη στοχευμένη προώθηση εκστρατειών (European Parliament & Council of the European Union, 2016).
Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (Digital Services Act, DSA)	Λογοδοσία της πλατφόρμας	Η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες απαιτεί από τις διαδικτυακές πλατφόρμες να βελτιώσουν τη διαφάνεια και να διαχειριστούν τους κινδύνους που συνδέονται με τις υπηρεσίες τους. Οι πολύ μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες και οι μηχανές αναζήτησης έχουν πρόσθετες υποχρεώσεις όσον αφορά τους συστημικούς κινδύνους που ενδέχεται να επηρεάσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, τον δημόσιο διάλογο και τις εκλογικές διαδικασίες (European Parliament & Council of the European Union, 2022c).
Κανονισμός για τη διαφάνεια και στόχευση της πολιτικής διαφημιστικής προβολής	Διαφάνεια και ιχνηλασιμότητα	Ο κανονισμός θεσπίζει απαιτήσεις διαφάνειας για την πολιτική διαφήμιση, καθώς και περιορισμούς όσον αφορά τις τεχνικές στόχευσης και προβολής διαφημίσεων. Στόχος του είναι να βοηθήσει τους πολίτες να αναγνωρίζουν τις πολιτικές διαφημίσεις, να κατανοούν ποιος τις χρηματοδότησε και να λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με τις μεθόδους στόχευσης που χρησιμοποιούνται (European Parliament & Council of the European Union, 2024a).

Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη	Διαχείριση της τεχνητής νοημοσύνης με βάση τον κίνδυνο	Ο κανονισμός για την ΤΝ θεσπίζει κανόνες για τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης με βάση την εκτίμηση κινδύνου. Τα συστήματα υψηλού κινδύνου υπόκεινται σε απαιτήσεις που αφορούν τη διαχείριση κινδύνων, τη διαφάνεια, την τεκμηρίωση, την ακρίβεια και την ανθρώπινη εποπτεία, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου τα εν λόγω συστήματα χρησιμοποιούνται από δημόσιες αρχές (European Parliament & Council of the European Union, 2024b).
Οδηγία NIS2	Αρχιτεκτονική κυβερνοασφάλειας	Η οδηγία NIS2 ενισχύει τη διαχείριση των κινδύνων στον τομέα της κυβερνοασφάλειας, την αναφορά περιστατικών και τη θεσμική ανθεκτικότητα σε κρίσιμους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας διοίκησης. Τα πιο ασφαλή δημόσια συστήματα μπορούν να συμβάλουν στην προστασία της συνέχειας και της αξιοπιστίας των ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και των καναλιών συμμετοχής ((European Parliament & Council of the European Union, 2022b).
Πρόγραμμα Πολιτικής για την Ψηφιακή Δεκαετία 2030	Ανθρώπινο Κεφάλαιο & Υποδομές	Το πρόγραμμα θέτει δεσμευτικούς στόχους για την ενίσχυση της ψηφιακής υποδομής και των δεξιοτήτων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ο στόχος είναι το 80% των Ευρωπαίων ενηλίκων να διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες έως το 2030 (European Parliament & Council of the European Union, 2022a).

4. Το χάσμα στην πολιτική: Γιατί η ρύθμιση από μόνη της δεν αρκεί

Το κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ θεσπίζει σημαντικές νομικές δικλίδες προστασίας και υποχρεώσεις. Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ των επίσημων κανόνων και της καθημερινής εμπειρίας των πολιτών όσον αφορά τη ψηφιακή συμμετοχή. Τα δικαιώματα και οι κανονιστικές υποχρεώσεις ενδέχεται να έχουν περιορισμένο πρακτικό αντίκτυπο όταν οι δημόσιοι φορείς, οι ρυθμιστικές αρχές και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών δεν διαθέτουν την ικανότητα, τις διαδικασίες ή τους πόρους που απαιτούνται για τη συνεπή εφαρμογή τους.

Σχήμα 2. Το χάσμα στην εφαρμογή των πολιτικών μεταξύ των δεσμευτικών υπερεθνικών κανόνων και της πραγματικότητας των πολιτών σε τοπικό επίπεδο

4.1 Κενά στην επιβολή κανόνων και στην προσβασιμότητα όσον αφορά τη διακυβέρνηση των πλατφορμών

Η εφαρμογή της Πράξης για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (Digital Services Act, DSA) καταδεικνύει το χάσμα που μπορεί να προκύψει μεταξύ των κανόνων σε επίπεδο ΕΕ, της εφαρμογής τους σε εθνικό επίπεδο και των καθημερινών εμπειριών των πολιτών. Όταν ένα άτομο ή μια οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών σε τοπικό επίπεδο αντιμετωπίζει μια συντονισμένη εκστρατεία παραπληροφόρησης ή στοχευμένη διαδικτυακή παρενόχληση, η επίλυση του προβλήματος μπορεί να είναι περίπλοκη και δύσκολη.

- **Διαφορές σε κλίμακα και δυναμικότητα:** Τα αυτοματοποιημένα συστήματα ελέγχου περιεχομένου και διαχείρισης καταγγελιών ενδέχεται να παρουσιάζουν άνιση απόδοση ανάλογα με τη γλώσσα και το πολιτισμικό πλαίσιο, δημιουργώντας ιδιαίτερες προκλήσεις για τις μικρότερες γλωσσικές κοινότητες.
- **Πολύπλοκες διαδικασίες υποβολής καταγγελιών και αποκατάστασης:** Οι πολίτες ενδέχεται να δυσκολεύονται να εντοπίσουν την κατάλληλη διαδικασία υποβολής καταγγελίας, προσφυγής και αποκατάστασης, ιδίως όταν μια υπόθεση αφορά διάφορα όργανα ή μια διασυννοριακή πλατφόρμα.
- **Περιορισμένη δυνατότητα χρήσης των δεδομένων μιας πλατφόρμας:** Η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες θεσπίζει διαδικασίες μέσω των οποίων ελεγμένοι ερευνητές μπορούν να ζητήσουν πρόσβαση σε δεδομένα από πολύ μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες και μηχανές αναζήτησης, με σκοπό την έρευνα σχετικά με συστημικούς κινδύνους. Ωστόσο, τα τοπικά ερευνητικά ιδρύματα, οι οργανώσεις εποπτείας και οι ομάδες της κοινωνίας των πολιτών ενδέχεται να μην διαθέτουν την τεχνική εμπειρογνωμοσύνη, τους υπολογιστικούς πόρους ή τη θεσμική ικανότητα που απαιτούνται για την αποτελεσματική χρήση μεγάλων και σύνθετων συνόλων δεδομένων.

4.2 Αδυναμίες στον σχεδιασμό της ψηφιακής διαβούλευσης

Η ύπαρξη μιας διαδικτυακής πλατφόρμας διαβούλευσης δεν εγγυάται, από μόνη της, ουσιαστική δημοκρατική συμμετοχή. Οι δημόσιοι φορείς ενδέχεται να μεταφέρουν τις διαβουλεύσεις στο διαδίκτυο, διατηρώντας παράλληλα τα ίδια εμπόδια που υπάρχουν στις διαδικασίες εκτός διαδικτύου. Τα έγγραφα ενδέχεται να παραμένουν δυσνόητα, η συμμετοχή μπορεί να είναι απρόσιτη για ορισμένες ομάδες πολιτών, και οι πολίτες ενδέχεται να λαμβάνουν ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η συμβολή τους επηρέασε την τελική απόφαση. Οι ακόλουθες αδυναμίες συνήθως μειώνουν τη δημοκρατική αξία της ψηφιακής διαβούλευσης.

- **Τα ανοιχτά πεδία σχολίων δεν αρκούν:** Πολλές διαδικτυακές πύλες διαβούλευσης ζητούν από τους πολίτες να καταχωρίσουν γενικά σχόλια σε πεδία ελεύθερου κειμένου. Αυτό προσφέρει στους πολίτες ένα χώρο για να συμμετέχουν, αλλά δεν ευνοεί πάντα μια ουσιαστική συζήτηση. Όταν τα σχόλια δεν συνδέονται με συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής, θέματα ή νομικές προτάσεις, η ανάλυσή τους γίνεται πιο δύσκολη και είναι πιο εύκολο να παραβλεφθούν.
- **Τα έγγραφα διαβούλευσης είναι συχνά δυσνόητα:** Στις δημόσιες διαβουλεύσεις χρησιμοποιούνται συχνά μακροσκελή νομικά έγγραφα, τεχνικές εκθέσεις ή στατικά αρχεία. Πολλοί πολίτες δεν διαθέτουν τον χρόνο, τις νομικές γνώσεις, τις γλωσσικές δεξιότητες ή την υποστήριξη προσβασιμότητας που απαιτούνται για να αξιοποιήσουν αυτά τα υλικά. Ένα πιο συμπεριληπτικό σύστημα θα παρείχε περιλήψεις σε απλή γλώσσα, σύντομες εξηγήσεις, ηχητικές επιλογές, σαφείς ορισμούς και σύντομα βίντεο.
- **Οι δημόσιοι φορείς ενδέχεται να μην έχουν τη δυνατότητα να αναλύσουν όλες τις απαντήσεις:** Οι ψηφιακές πλατφόρμες μπορούν να συλλέγουν μεγάλο αριθμό απαντήσεων, αλλά πολλοί δημόσιοι φορείς δεν διαθέτουν επαρκές προσωπικό, χρόνο ή τα κατάλληλα εργαλεία για να τις εξετάσουν όπως πρέπει. Όταν οι απαντήσεις εξετάζονται χειροκίνητα από ομάδες που έχουν πολύ φόρτο εργασίας, οι απόψεις των πολιτών ενδέχεται να περιοριστούν σε γενικές περιλήψεις. Αυτό σημαίνει ότι συγκεκριμένες ιδέες ή ανησυχίες ενδέχεται να μην επηρεάσουν την τελική απόφαση.
- **Οι πολίτες σπάνια βλέπουν το αποτέλεσμα:** Τα περισσότερα συστήματα διαβούλευσης αποστέλλουν ένα απλό μήνυμα που επιβεβαιώνει τη λήψη της απάντησης. Συχνά δεν διευκρινίζουν αν η απάντηση ελήφθη υπόψη, ποια επιχειρήματα επηρέασαν την πρόταση ή γιατί ορισμένες προτάσεις απορρίφθηκαν. Ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα θα παρείχε ένα δημόσιο αρχείο που θα έδειχνε πώς οι απόψεις των πολιτών επηρέασαν την τελική απόφαση.
- **Τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής μπορεί να κρύβουν τον περιορισμένο αντίκτυπο:** Ένας μεγάλος αριθμός απαντήσεων μπορεί αρχικά να φαίνεται ως ένδειξη

μιας επιτυχημένης διαβούλευσης. Ωστόσο, εάν οι φορείς δεν μπορούν να τις επεξεργαστούν και να ανταποκριθούν σε αυτές αποτελεσματικά, η συμμετοχή των πολιτών κινδυνεύει να καταστεί συμβολική. Οι πολίτες προσφέρουν το χρόνο και τις γνώσεις τους, αλλά η συμβολή τους ενδέχεται να έχει ελάχιστη ορατή επίδραση στις πολιτικές αποφάσεις.

4.3 Βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση και ελλείψεις βασικών δυνατοτήτων στην κοινωνία των πολιτών

Η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών βασίζεται σε αξιόπιστους μεσάζοντες, όπως ομάδες νέων, ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Όταν οι οργανώσεις αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση έργων, ενδέχεται να έχουν περιορισμένη ικανότητα να διατηρήσουν εξειδικευμένο προσωπικό και να επενδύουν με συνέπεια στην προστασία των δεδομένων, την κυβερνοασφάλεια, την προσβάσιμη επικοινωνία και τις ψηφιακές υποδομές μακροπρόθεσμα.

- **Εξάρτηση από βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση έργων:** Οι σύντομοι κύκλοι των έργων ενδέχεται να περιορίσουν τη δυνατότητα των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών να σχεδιάζουν δράσεις μακροπρόθεσμα, να διατηρούν θέσεις εργασίας και να επενδύουν στην ανάπτυξη των βασικών οργανωτικών τους λειτουργιών.
- **Διοικητικές και κανονιστικές απαιτήσεις:** Οι μικρότερες οργανώσεις ενδέχεται να δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις σύνθετες απαιτήσεις που αφορούν την υποβολή αιτήσεων, την υποβολή εκθέσεων και τη συμμόρφωση με τους όρους χρηματοδότησης, ιδιαίτερα όταν δεν διαθέτουν εξειδικευμένο διοικητικό προσωπικό.
- **Δυσκολίες στη διατήρηση εξειδικευμένου προσωπικού:** Οι οργανισμοί με περιορισμένη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση ενδέχεται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στη διατήρηση υπαλλήλων με εξειδίκευση στους τομείς της ψηφιακής συμμετοχής, της επικοινωνίας, της κυβερνοασφάλειας και της ανάλυσης δεδομένων.

4.4 Κίνδυνοι ασφάλειας και κοινωνικής πόλωσης στους ψηφιακούς χώρους συμμετοχής

Όταν οι πύλες δημόσιας διαβούλευσης και τα ψηφιακά φόρουμ πολιτών λειτουργούν χωρίς ρητά πρωτόκολλα διαχείρισης που βασίζονται στα δικαιώματα, μπορούν να μετατραπούν σε εχθρικά ή περιβάλλοντα αποκλεισμού που υπονομεύουν την ποιότητα και την ποικιλομορφία της συμμετοχής του κοινού.

- **Ο φόβος συμμετοχής λόγω διαδικτυακών επιθέσεων:** Οι γυναίκες, οι ακτιβιστές/τρι, οι δημοσιογράφοι και οι κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες συχνά γίνονται

στόχος συστηματικών διαδικτυακών επιθέσεων, όπως προσβλητικά σχόλια, απειλές, εκστρατείες δυσφήμισης και παρενόχληση. Όταν δεν υπάρχουν άμεσα μέτρα προστασίας ή νομική υποστήριξη, τα άτομα που στοχοποιούνται ενδέχεται να περιορίσουν την έκφρασή τους, να αποφεύγουν τη συμμετοχή σε ψηφιακές πλατφόρμες ή να αποχωρούν από αυτές. Αυτό μειώνει την πολυφωνία και επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του δημόσιου διαλόγου (OSCE Representative on Freedom of the Media, 2025).

- **Εξάρτηση από εμπορικές πλατφόρμες:** Όταν οι δημόσιες αρχές βασίζονται κυρίως σε εμπορικά κοινωνικά δίκτυα για την επικοινωνία με τους πολίτες, η προβολή του περιεχομένου δημόσιου συμφέροντος ενδέχεται να επηρεάζεται από συστήματα προτάσεων που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό τη μεγιστοποίηση της αλληλεπίδρασης. υτό μπορεί να αυξήσει την προβολή περιεχομένου που προκαλεί έντονες αντιδράσεις ή ενισχύει τον διχασμό, ενώ ταυτόχρονα να περιορίσει την ορατότητα πιο τεκμηριωμένων και ισορροπημένων συζητήσεων που προάγουν τον διάλογο και τη συναίνεση (Lorenz-Spreen et al., 2023).

5. Η περίπτωση της Κύπρου

Η Κύπρος αποτελεί ένα χρήσιμο παράδειγμα κράτους-μέλους για να κατανοήσουμε πώς αναπτύσσεται η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών σε μια μικρή χώρα της ΕΕ, η οποία διαθέτει διαρκώς αναπτυσσόμενες ψηφιακές δημόσιες υποδομές, ενεργούς μηχανισμούς συμμετοχής των νέων και μια δραστήρια κοινωνία των πολιτών. Η περίπτωση της Κύπρου δείχνει ότι η ψηφιακή συμμετοχή δεν περιορίζεται πλέον στην παροχή πληροφοριών ή βασικών υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Αντίθετα, επεκτείνεται και περιλαμβάνει δημόσιες διαβουλεύσεις, υποβολή εισηγήσεων από τους πολίτες, συμμετοχή των νέων στη διαμόρφωση πολιτικών, ψηφιακά εργαλεία αναφοράς προβλημάτων σε τοπικό επίπεδο, καθώς και συμμετοχικές πλατφόρμες διαβούλευσης που αναπτύσσονται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

5.1 Το χάσμα στις υποδομές και στις δεξιότητες

Στην Κυπριακή Δημοκρατία παρατηρείται ένα σαφές χάσμα μεταξύ της ισχυρής ψηφιακής συνδεσιμότητας και των ψηφιακών δεξιοτήτων των πολιτών. Σύμφωνα με την εθνική έκθεση «Κύπρος 2025: Η Ψηφιακή Δεκαετία», η Κύπρος παρουσιάζει ισχυρούς δείκτες συνδεσιμότητας, μεταξύ των οποίων η πλήρης κάλυψη 5G και η υψηλή διαθεσιμότητα δικτύων gigabit (European Commission, 2025a). Σε αντίθεση με αυτή τη φυσική πρόσβαση, μόνο το 49,46% του πληθυσμού διαθέτει τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν χάσματα μεταξύ των διαφόρων εκπαιδευτικών επιπέδων και ηλικιακών ομάδων (European Commission, 2025a). Αυτό το χάσμα μπορεί να επηρεάσει τη δημοκρατική ισότητα. Για παράδειγμα εάν ένας δήμος μεταφέρει τις διαδικασίες

συμμετοχικού σχεδιασμού αποκλειστικά σε ψηφιακή μορφή, υπάρχει κίνδυνος η πολιτική επιρροή να συγκεντρωθεί σε πολίτες με υψηλό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων, αποκλείοντας παράλληλα ηλικιωμένα άτομα, πολίτες με χαμηλό εισόδημα, κατοίκους αγροτικών περιοχών και άτομα που χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη για την πρόσβαση στις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες (European Union Agency for Fundamental Rights, 2023).

5.2 Υφιστάμενοι μηχανισμοί ψηφιακής συμμετοχής στην Κύπρο

Η Κύπρος διαθέτει διάφορα ψηφιακά εργαλεία που υποστηρίζουν τη δημόσια διαβούλευση, την υποβολή εισηγήσεων από τους πολίτες, τη συμμετοχή των νέων, την αναφορά προβλημάτων σε τοπικό επίπεδο και τον διάλογο με την κοινωνία των πολιτών. Τα παραδείγματα που παρουσιάζονται παρακάτω δείχνουν ότι η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών στην Κύπρο δεν περιορίζεται στις κυβερνητικές πύλες και αναπτύσσεται σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης και δημόσιας ζωής.

Κρατικές πρωτοβουλίες

Η Κυπριακή κυβέρνηση προσφέρει διάφορους μηχανισμούς συμμετοχής των πολιτών μέσω της **Πύλης ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ** (<https://www.diakivernisi.gov.cy/>), η οποία λειτουργεί ως πύλη μέσω της οποίας οι πολίτες μπορούν να αλληλεπιδρούν με τις δημόσιες υπηρεσίες και τις διαδικασίες χάραξης πολιτικής.

- **η-Διαβούλευση** (<https://e-consultation.gov.cy/>): Δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες, στους οργανισμούς και στα ενδιαφερόμενα μέρη να εξετάζουν και να υποβάλλουν σχόλια σχετικά με τα σχέδια νόμων και τις προτάσεις πολιτικής πριν από την οριστικοποίησή τους. Σκοπός του είναι να υποστηρίξει το διάλογο μεταξύ των δημόσιων φορέων, του ιδιωτικού τομέα και των ενδιαφερόμενων ομάδων

κατά τη διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας, με βάση τη διαφάνεια και την προσβασιμότητα.

- **e-σήγηση** (<https://www.diakivernisi.gov.cy/gr/symmetexo/e-sigisi>): Δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να υποβάλλουν ιδέες και προτάσεις απευθείας στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Το εργαλείο αυτό έχει ως στόχο να υποστηρίξει τον συνεχή, αμφίδρομο διάλογο μεταξύ της κυβέρνησης και της κοινωνίας των πολιτών.
- **Φωνή του Πολίτη** (<https://citizenvoice.gov.cy/en>): Παρέχει στους πολίτες ένα κανάλι αμφίδρομης επικοινωνίας με την εκτελεστική εξουσία.

Αυτοί οι μηχανισμοί είναι σημαντικοί, διότι προωθούν την ψηφιακή διακυβέρνηση πέρα από την παροχή υπηρεσιών, προς μια πιο συμμετοχική ψηφιακή διακυβέρνηση. Ωστόσο, η δημοκρατική τους αξία εξαρτάται από το αν οι πολίτες γνωρίζουν πώς να τις χρησιμοποιούν, αν οι δημόσιες αρχές ανταποκρίνονται εντός σαφούς χρονικού πλαισίου και αν οι πολίτες μπορούν να διαπιστώσουν πώς η συμβολή τους έχει επηρεάσει τις αποφάσεις.

Ηλεκτρονικές πλατφόρμες για νέους

Η συμμετοχή των νέων αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο του τοπίου της ψηφιακής συμμετοχής στην Κύπρο. Οι εθνικές πρωτοβουλίες, που συντονίζονται μέσω του Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου και των σχετικών πολιτικών φορέων, έχουν εντάξει τη συμμετοχή των νέων στο ευρύτερο πλαίσιο της *Εθνικής Στρατηγικής για τη Νεολαία 2030* (Youth Board of Cyprus, 2024). Παράλληλα, η κινητοποίηση των νέων στην Κύπρο εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από αποκεντρωμένες, θεματικά προσανατολισμένες και δικτυωμένες μορφές συμμετοχής. Οι νέοι μπορεί να δραστηριοποιούνται σε θέματα όπως η κλιματική δράση, η ισότητα, τα ψηφιακά δικαιώματα, η στέγαση και η απασχόληση, ενώ συχνά παραμένουν αποστασιοποιημένοι από τις παραδοσιακές πολιτικές δομές (European Youth Forum, n.d.; Theodorou et al., 2021).

- **EkfraCY / Έκφραcy** (<https://ekfracy.gov.cy/>): Η EkfraCY, η οποία ξεκίνησε από την Προεδρία τον Ιούλιο του 2024, είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα crowdsourcing για άτομα ηλικίας 18–35 ετών. Οι εγγεγραμμένοι χρήστες μπορούν να απαντούν σε θεματικά ερωτηματολόγια και να υποβάλλουν προτάσεις για θέματα που τους απασχολούν. Η πλατφόρμα έχει ως στόχο να υποστηρίξει την αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ των νέων και της κυβέρνησης και περιλαμβάνει τη δέσμευση να παρέχονται απαντήσεις από την κυβέρνηση.
- **PARTICIPA/PARTICIPAndo MOOCs**: Το πρόγραμμα PARTICIPA, το οποίο υλοποιείται σε συνεργασία με το Συμβούλιο Νεολαίας Κύπρου ως έναν από τους εταίρους, έχει ως στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των νέων στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο. Στο πλαίσιο του προγράμματος θα αναπτυχθούν δύο μαζικά ανοικτά

διαδικτυακά μαθήματα (ΜΟΟC): ένα για στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης που εργάζονται με νέους και ένα για τα μέλη των συμβουλίων νεολαίας. Τα μαθήματα θα προσαρμοστούν στο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο κάθε συμμετέχουσας χώρας (Cyprus Youth Council, 2026).

Δημοτικές και τοπικές ψηφιακές τεχνολογίες συμμετοχής των πολιτών

Σε τοπικό επίπεδο, οι δήμοι υιοθετούν επίσης ψηφιακά εργαλεία που διευκολύνουν την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτών και τοπικής αυτοδιοίκησης, με στόχο τη βελτίωση της ανταπόκρισης και της λογοδοσίας των δημοτικών αρχών. Τα εργαλεία αυτά συνήθως ξεκινούν από πρακτικά, καθημερινά ζητήματα, αλλά μπορούν να ενισχύσουν την ανταπόκριση και την εμπιστοσύνη του κοινού, επιτρέποντας στους πολίτες να παρακολουθούν την πρόοδο και να λαμβάνουν ενημερώσεις.

- **Novoville** (<https://www.novoville.com>) : Το Novoville, το οποίο χρησιμοποιεί ο Δήμος Στροβόλου, επιτρέπει στους κατοίκους και τους επισκέπτες να αναφέρουν τοπικά προβλήματα εφαρμογής για κινητές συσκευές ή διαδικτυακής πλατφόρμας. Τα προβλήματα αυτά μπορεί να αφορούν θέματα όπως η καθαριότητα, η διαχείριση αποβλήτων, οι χώροι πρασίνου, τα εγκαταλελειμμένα οχήματα, ο οδοφωτισμός και άλλες καθημερινές ανάγκες. Οι χρήστες μπορούν να επιλέξουν την τοποθεσία, την κατηγορία του αιτήματος, να προσθέσουν φωτογραφία και να αποστείλουν το αίτημα στον δήμο. Παράλληλα, μπορούν να λαμβάνουν ενημερώσεις σχετικά με την εξέλιξη του αιτήματός τους μέχρι την επίλυσή του (Strovolos Municipality, 2025).

Η βασική πρόκληση είναι να συνδεθούν τα ψηφιακά εργαλεία αναφοράς και παροχής υπηρεσιών με ευρύτερες διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών, όπως οι τοπικές διαβουλεύσεις, οι συζητήσεις στις γειτονιές, ο σχεδιασμός των δήμων, οι έρευνες και οι δημόσιες ενημερώσεις σχετικά με τις ενέργειες που πραγματοποιούνται.

Η κοινωνία των πολιτών και τα ψηφιακά εργαλεία διαβούλευσης

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στην Κύπρο διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών, ιδίως σε τομείς όπου η εμπιστοσύνη, ο διάλογος και η κοινωνική συνοχή αποτελούν βασικές προτεραιότητες. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε ένα μικρό κράτος-μέλος, όπου η κοινωνία των πολιτών λειτουργεί συχνά ως γέφυρα μεταξύ των πολιτών και των δημόσιων θεσμών.

- **Πλατφόρμα Ππούσουλας (Pusula)**: Η πλατφόρμα Ππούσουλας, η οποία αναπτύχθηκε στο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ του Κέντρου για τη Βιώσιμη Ειρήνη και τη Δημοκρατική Ανάπτυξη και της Μονάδας «Νους, Συμπεριφορά και Ανάπτυξη» της Παγκόσμιας Τράπεζας, είναι μια ψηφιακή πλατφόρμα πολιτικής συμμετοχής που συνδέει τους πολίτες με τους φορείς λήψης δημόσιων αποφάσεων. Βοηθά τους

χρήστες να ανταλλάσσουν ιδέες και να εντοπίζουν από κοινού λύσεις σε κοινωνικά προβλήματα σε επίπεδο γειτονιάς, χωριού, πόλης ή ολόκληρου του νησιού (Centre for Sustainable Peace and Democratic Development, n.d.).

- **Δομημένος Δημοκρατικός Διάλογος:** Η Κύπρος διαθέτει επίσης εμπειρία στη χρήση του *Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου* για την ενίσχυση της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών, της επίτευξης συναίνεσης και του σχεδιασμού μεταρρυθμίσεων. Η εφαρμογή της μεθόδου σε συνεργασία με τοπικές αρχές στην Κύπρο κατέδειξε πώς η μέθοδος αυτή μπορεί να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να εντοπίσουν προβλήματα, να συγκρίνουν προτεραιότητες και να οργανώσουν προτάσεις κατά την αντιμετώπιση σύνθετων πολιτικών προκλήσεων (Laouris & Michaelides, 2018).

5.3 Ανάπτυξη πολιτικών και θεσμική μάθηση

Η Κύπρος διαθέτει επίσης εμπειρία στη διαμόρφωση πολιτικών για την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και τη συμμετοχική διακυβέρνηση. Το 2022, το CARDET ανέλαβε, κατόπιν ανάθεσης από τον Επίτροπο του Πολίτη, την εκπόνηση της [Εθνικής Στρατηγικής για την Ενεργό Πολιτότητα και τη Συμμετοχική Διακυβέρνηση](#) της Κυπριακής Δημοκρατίας. Για να υποστηρίξει την προετοιμασία της, το CARDET διεξήγαγε έρευνα και διαβουλεύσεις με κυβερνητικούς αξιωματούχους και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, χαρτογράφησε τις υφιστάμενες συμμετοχικές διαδικασίες, εντόπισε τις βασικές προκλήσεις εφαρμογής και μελέτησε σχετικές πρακτικές από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η στρατηγική εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2022 και παρουσιάστηκε στο Προεδρικό Μέγαρο τον Ιανουάριο του 2023.

Η στρατηγική είχε ως στόχο την ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής, την ενδυνάμωση των πολιτών ώστε να συμμετέχουν πιο ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και την προώθηση μιας πιο συμπεριληπτικής και διαφανούς διακυβέρνησης. Περιλάμβανε επίσης συστάσεις σχετικά με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και τεχνολογιών για τη διευκόλυνση της συμμετοχής των πολιτών, της ενεργού εμπλοκής τους στα κοινά, της πρόσβασης στην πληροφορία και της αλληλεπίδρασης μεταξύ πολιτών και δημόσιων φορέων. Η συμβολή του CARDET βασίστηκε στην ευρύτερη εμπειρία του σε ευρωπαϊκές και εθνικές πρωτοβουλίες στους τομείς της ψηφιακής πολιτειότητας, του γραμματισμού στα μέσα και στην πληροφορία, της συμμετοχής των πολιτών, της ψηφιακής συμμετοχής, της δημοκρατικής καινοτομίας, της διαδικτυακής ασφάλειας, των ψηφιακών δικαιωμάτων, της ευαισθητοποίησης για την κυβερνοασφάλεια και της συμπεριληπτικής διακυβέρνησης. Μέσω αυτών των πρωτοβουλιών, το CARDET έχει υποστηρίξει πολίτες, εκπαιδευτικούς, επαγγελματίες που εργάζονται με νέους, φορείς της κοινωνίας των πολιτών και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στην ανάπτυξη των ικανοτήτων που απαιτούνται για την αποτελεσματική συμμετοχή στη δημοκρατική ζωή

στην ψηφιακή εποχή.

5.4 Περιορισμοί που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε μια μικρή αγορά

Σε μικρά κράτη μέλη, όπως η Κύπρος, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των πολιτών και των δημόσιων θεσμών. Συμβάλλουν στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών, οργανώνουν δράσεις διαλόγου, παρέχουν εκπαίδευση για την ενεργό πολιτειότητα και διευκολύνουν την πρόσβαση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων στις διαδικασίες διαμόρφωσης πολιτικών. Ωστόσο, πολλές μικρές ή τοπικές οργανώσεις λειτουργούν με περιορισμένο προσωπικό και βασίζονται κυρίως σε χρηματοδότηση μέσω έργων. Αυτό μπορεί να περιορίζει τη δυνατότητά τους να επενδύουν συστηματικά σε ψηφιακές υποδομές, την κυβερνοασφάλεια, την προστασία δεδομένων, την προσβάσιμη επικοινωνία, τη διαχείριση του διαδικτυακού διαλόγου και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του προσωπικού τους. Οι περιορισμοί αυτοί επηρεάζουν ιδιαίτερα τις δικαιοδικές πρωτοβουλίες, τις οργανώσεις νεολαίας και άλλες οργανώσεις της κοινότητας, οι οποίες καλούνται να διατηρούν τη συμμετοχή των πολιτών σε βάθος χρόνου, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως η διαδικτυακή παραπληροφόρηση, η κοινωνική πόλωση και οι κίνδυνοι για την ασφάλεια στον ψηφιακό χώρο (Hajisoteriou, 2023· Iosifidis & Nicoli, 2020).

6. Στρατηγικές προτεραιότητες πολιτικής

Προκειμένου να δημιουργηθεί ένας ανοιχτός, βασισμένος στα δικαιώματα και αξιόπιστος ψηφιακός δημόσιος χώρος, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να ενσωματώσουν τις ακόλουθες θεματικές προτεραιότητες στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για την ενίσχυση της δημοκρατίας.

6.1 Η επαναπροσέγγιση του δημοσίου χώρου ως δημοκρατικής υποδομής

Τα ψηφιακά εργαλεία συμμετοχής των πολιτών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μέρος της δημοκρατικής υποδομής και όχι ως προαιρετικό συμπλήρωμα της θεσμικής επικοινωνίας.

- **Καθιέρωση κοινών προτύπων για τις δημόσιες ψηφιακές πύλες:** Να θεσπιστούν ελάχιστα πρότυπα για τους ψηφιακούς χώρους συμμετοχής των δημόσιων φορέων, τα οποία να περιλαμβάνουν εύχρηστη πλοήγηση, προσβάσιμο και κατανοητό περιεχόμενο, σχεδιασμό φιλικό προς κινητές συσκευές, πολύγλωσση πρόσβαση όπου απαιτείται, καθώς και ενσωμάτωση της προστασίας της ιδιωτικότητας και των

ΕΥΡΡΡ5 2026 - Έγγραφο πολιτικής για την συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή

προσωπικών δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό των συστημάτων.

- **Ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης:** Να χρηματοδοτηθούν οι τοπικές αρχές για την ανάπτυξη υβριδικών μηχανισμών συμμετοχής που συνδέουν ρητά τις εισηγήσεις των πολιτών μέσω ψηφιακών μέσων με τις συζητήσεις και τις αποφάσεις των δημοτικών συμβουλίων.

Παράδειγμα πρακτικής

Η πλατφόρμα **Decidim** της **Βαρκελώνης** δείχνει πώς η ψηφιακή συμμετοχή μπορεί να λειτουργήσει ως δημοκρατική υποδομή και όχι απλώς ως εργαλείο δημόσιας διαβούλευσης. Η πλατφόρμα υποστηρίζει δημόσιες διαβουλεύσεις, συμμετοχικό προϋπολογισμό, συμμετοχικές συνελεύσεις και την παρακολούθηση της πορείας των προτάσεων των πολιτών. Η αξία της έγκειται στη σύνδεση της ψηφιακής συμμετοχής με τις τοπικές δημοκρατικές διαδικασίες, συνδυάζοντας τη διαδικτυακή και τη διά ζώσης συμμετοχή με τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε δημοτικό επίπεδο (International Observatory on Participatory Democracy, n.d.).

6.2 Ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα και στην πληροφορία με επίκεντρο τη συμμετοχή των πολιτών

Οι πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα και στην πληροφορία θα πρέπει να υπερβαίνουν την ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων και να βοηθούν τους πολίτες να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες, να αναγνωρίζουν πρακτικές χειραγώγησης, να κατανοούν τις τεχνικές ψηφιακής στόχευσης και να συμμετέχουν με ασφάλεια στον δημόσιο διάλογο.

- **Επικαιροποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων:** Να ενσωματωθούν στην τυπική εκπαίδευση και στα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών θεματικές ενότητες που αφορούν τη διαφάνεια των αλγορίθμων, τη στοχευμένη πολιτική διαφήμιση, τις ρυθμίσεις προστασίας της ιδιωτικότητας και τις μεθόδους επαλήθευσης της αξιοπιστίας των πληροφοριών.
- **Ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης στην κοινότητα:** Να υλοποιηθούν εκπαιδευτικές δράσεις μέσω κοινοτικών κέντρων, δημόσιων βιβλιοθηκών και δικτύων νεολαίας, ώστε να ενισχυθούν οι δεξιότητες ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και των ηλικιωμένων.

Παράδειγμα πρακτικής

Η Φινλανδία αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ολοκληρωμένης πολιτικής για τον γραμματισμό στα μέσα. Η εθνική της πολιτική για την εκπαίδευση στα μέσα αντιμετωπίζει τον γραμματισμό στα μέσα ως κοινή ευθύνη των σχολείων, των βιβλιοθηκών, των υπηρεσιών και οργανώσεων νεολαίας, των πολιτιστικών οργανισμών, των δημόσιων αρχών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Η προσέγγιση αυτή αναδεικνύει ότι η ανθεκτικότητα της δημοκρατίας δεν εξαρτάται μόνο από τις τεχνικές ψηφιακές δεξιότητες. Προϋποθέτει πολίτες που μπορούν να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες, να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα επηρεάζουν την κοινή γνώμη και να συμμετέχουν με κριτική σκέψη στον δημόσιο διάλογο (Ministry of Education and Culture, 2019).

6.3 Τυποποίηση των μηχανισμών δημόσιας διαβούλευσης

Για την αντιμετώπιση της τυπικής και μη ουσιαστικής συμμετοχής, καθώς και της κόπωσης των πολιτών από επαναλαμβανόμενες διαδικασίες συμμετοχής χωρίς σαφή αποτελέσματα, οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να εφαρμόζουν διαφανή και προβλέψιμα χρονοδιαγράμματα ανταπόκρισης.

Σχήμα 3. Η αρχιτεκτονική τριών σταδίων ενός τυποποιημένου δημοκρατικού κύκλου ανατροφοδότησης

Για την εφαρμογή του Σταδίου 3 της διαδικασίας ανατροφοδότησης, οι δημόσιες διοικήσεις θα πρέπει να θεσπίσουν σαφείς διαδικασίες για την ενημέρωση των πολιτών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αξιολογήθηκαν και αξιοποιήθηκαν οι εισηγήσεις τους:

- **Δημοσίευση εκθέσεων ανταπόκρισης στις διαβουλεύσεις:** Κάθε δημόσια ψηφιακή διαβούλευση θα πρέπει να ολοκληρώνεται με μια έκθεση γραμμένη σε απλή γλώσσα, στην οποία θα εξηγούνται τα κύρια θέματα που τέθηκαν, ποιες δεν υιοθετήθηκαν και τους λόγους για τις σχετικές αποφάσεις. Η έκθεση θα πρέπει να δημοσιεύεται εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, για παράδειγμα, οκτώ εβδομάδες μετά τη λήξη της διαβούλευσης.
- **Ανάπτυξη ανοικτών πινάκων παρακολούθησης της προόδου:** Να αξιοποιούνται διαδικτυακά εργαλεία παρακολούθησης που παρέχουν ενημερώσεις σχετικά με την πορεία υλοποίησης, τα χρονοδιαγράμματα και τις δεσμεύσεις που προέκυψαν κατά τις διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών.

Παράδειγμα πρακτικής

Η πλατφόρμα Rahvaalgatus.ee της Εσθονίας αποτελεί ένα χρήσιμο παράδειγμα συμμετοχής των πολιτών με δυνατότητα παρακολούθησης της πορείας των προτάσεων. Οι πολίτες μπορούν να συζητούν προτάσεις, να συνδιαμορφώνουν πρωτοβουλίες, να συλλέγουν ψηφιακές υπογραφές και να τις υποβάλλουν στο Κοινοβούλιο. Η πλατφόρμα επιτρέπει επίσης στους πολίτες να παρακολουθούν την εξέλιξη των προτάσεων, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα σχετική με τους μηχανισμούς ανατροφοδότησης και τη λογοδοσία των δημόσιων φορέων (OECD Observatory of Public Sector Innovation, 2016).

6.4 Επένδυση στην κοινωνία των πολιτών και τη συμμετοχή των νέων

Για να διασφαλιστεί η ψηφιακή συμμετοχή χωρίς αποκλεισμούς, απαιτείται άμεση υποστήριξη προς τους οργανισμούς και τα δίκτυα που συντονίζουν δράσεις σε επίπεδο κοινότητας.

- **Ενίσχυση της πρόσβασης σε ευέλικτη και πολυετή χρηματοδότηση:** Να συμπληρωθούν οι επιχορηγήσεις που βασίζονται σε συγκεκριμένα έργα με πολυετή και ευέλικτη λειτουργική υποστήριξη, η οποία θα επιτρέπει στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να διατηρούν το προσωπικό τους, να ενισχύουν τις ψηφιακές τους υποδομές, να βελτιώνουν την κυβερνοασφάλεια και να διατηρούν τη συμμετοχή της κοινότητας.
- **Συνδιαμόρφωση παρεμβάσεων:** Να εμπλέκονται επίσημα ανεξάρτητες οργανώσεις νεολαίας, εκπαιδευτικοί και πλατφόρμες της κοινωνίας των πολιτών

στις αρχικές φάσεις σχεδιασμού των διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης, αντί να αντιμετωπίζονται απλώς ως φορείς προώθησης ή ενημέρωσης.

Παράδειγμα πρακτικής

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες» (Citizens, Equality, Rights and Values – CERV) αναγνωρίζει τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στην υποστήριξη ανοικτών, βασισμένων στα δικαιώματα, δημοκρατικών, ισότιμων και συμπεριληπτικών κοινωνιών. Μια πρακτική επιλογή πολιτικής θα ήταν η συμπλήρωση της χρηματοδότησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο με εθνικά προγράμματα μικρών επιχορηγήσεων και μηχανισμούς αναδιανομής χρηματοδότησης μέσω ενδιάμεσων φορέων. Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει ομάδες βάσης, οργανώσεις νεολαίας, βιβλιοθήκες και κοινοτικά κέντρα να αποκτήσουν πρόσβαση σε μικρότερες χρηματοδοτήσεις, μέσω αναλογικών και απλούστερων διαδικασιών υποβολής αιτήσεων και αναφορών.

6.5 Ενίσχυση της ασφάλειας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας των ψηφιακών πλατφορμών

Η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών προϋποθέτει χώρους στους οποίους οι πολίτες μπορούν να εκφράζουν τις απόψεις τους και να συμμετέχουν χωρίς να αντιμετωπίζουν παρενόχληση, χειραγώγηση ή αδιαφανείς διαδικασίες αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων.

- **Καθιέρωση σαφών διαδικασιών διαχείρισης περιεχομένου και υποβολής καταγγελιών:** Οι πλατφόρμες συμμετοχής των πολιτών θα πρέπει να διαθέτουν διαφανείς κανόνες λειτουργίας της κοινότητας, εύκολα προσβάσιμους μηχανισμούς αναφοράς προβλημάτων, καθορισμένα χρονικά περιθώρια ανταπόκρισης και σαφείς διαδικασίες υποβολής ένστασης.
- **Αξιολόγηση των αυτοματοποιημένων συστημάτων που χρησιμοποιούνται στις διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών:** Οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να διενεργούν και να δημοσιεύουν αναλογικές εκτιμήσεις κινδύνου και επιπτώσεων όταν χρησιμοποιούνται αυτοματοποιημένα εργαλεία για τον έλεγχο περιεχομένου, των υποβαλλόμενων από τους πολίτες προτάσεων ή τον καθορισμό της προβολής πληροφοριών δημόσιου ενδιαφέροντος.
- **Προστασία των ατόμων που αποτελούν στόχο διαδικτυακής κακοποίησης:** Οι εθνικές και τοπικές αρχές θα πρέπει να θεσπίσουν διαδικασίες παραπομπής και υποστήριξης για δημοσιογράφους, νέους ακτιβιστές/τριες, γυναίκες και κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες που αντιμετωπίζουν συντονισμένες διαδικτυακές επιθέσεις λόγω της συμμετοχής τους σε δημόσιες διαδικασίες.

6.6 Μια Κοινή πολιτική ατζέντα

Με στόχο τη διαμόρφωση ενός ενοποιημένου, διατομεακού οδικού χάρτη που θα εναρμονίζει τις δράσεις σε όλα τα διοικητικά επίπεδα, ο Πίνακας 2 συγκεντρώνει τις κύριες πολιτικές προτεραιότητες, τους αρμόδιους φορείς, τις προτεινόμενες δράσεις και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Πίνακας 2. Το κοινό πρόγραμμα δράσης για την ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών: Καθορισμός προτεραιοτήτων σε διατομεακό επίπεδο και αναμενόμενα θεσμικά αποτελέσματα

Πυλώνας πολιτικής προτεραιότητας	Κύριοι εμπλεκόμενοι φορείς	Απαιτούμενες δράσεις	Αναμενόμενο συστημικό αποτέλεσμα
Δημοκρατική Υποδομή	Θεσμικά όργανα της ΕΕ, εθνικές κυβερνήσεις, τοπικά συμβούλια	Θέσπιση ενιαίων προτύπων για ψηφιακές πλατφόρμες συμμετοχής των πολιτών και υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων υβριδικής ηλεκτρονικής δημοκρατίας.	Πιο συνεκτική και προσιτή συμμετοχή, με λιγότερο κατακερματισμό μεταξύ των θεσμικών οργάνων.
Γραμματισμός στα μέσα και στην πληροφορία	Υπουργεία Παιδείας, Σχολεία, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών	Ενσωμάτωση της αλγοριθμικής παιδείας και της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και διοργάνωση στοχευμένων εργαστηρίων για κοινότητες ενηλίκων.	Πολίτες και κοινότητες που διαθέτουν τα κατάλληλα εφόδια για να αξιολογούν και να χειρίζονται με ασφάλεια τις πληροφορίες.

Καθολική προσβασιμότητα	Δημόσιες διοικήσεις, δημοτικές ομάδες ψηφιακών υπηρεσιών και φορείς προσβασιμότητας	Υποχρεωτική βελτιστοποίηση για κινητές συσκευές και απαίτηση για περιεχόμενο σε απλή και κατανοητή γλώσσα, καθώς και πολύγλωσσες εκδόσεις όπου απαιτείται.	Μείωση των ανισοτήτων συμμετοχής μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.
Μηχανισμοί λογοδοσίας και ανατροφοδότησης	Δημόσιες διοικήσεις και αρμόδιες αρχές διαβούλευσης	Καθιέρωση υποχρεωτικών εκθέσεων ανταπόκρισης στις δημόσιες διαβουλεύσεις και πινάκων παρακολούθησης της προόδου για τις δεσμεύσεις και την υλοποίηση δράσεων.	Μεγαλύτερη διαφάνεια, πιθανή ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού και μείωση της κόπωσης από τις διαβουλεύσεις.
Υποστήριξη της συμμετοχικής ικανότητας της κοινωνίας των πολιτών	Εθνικά Υπουργεία Οικονομικών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Επέκταση της πρόσβασης σε πολυετή και ευέλικτη λειτουργική χρηματοδότηση παράλληλα με τις χρηματοδοτήσεις έργων και υποστήριξη περιφερειακών εκκολαπτηρίων ψηφιακών εργαλείων συμμετοχής των πολιτών	Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών είναι σε καλύτερη θέση να προστατεύουν τα δεδομένα και να διατηρήσουν ή να επεκτείνουν τις δράσεις τους για την προάσπιση των δικαιωμάτων.
Διαφάνεια στον δημόσιο ψηφιακό διάλογο	Ρυθμιστικές αρχές, φορείς των μέσων ενημέρωσης, τεχνολογικές πλατφόρμες	Απαίτηση διαφάνειας σχετικά με τη χρήση αυτοματοποιημένων συστημάτων και τακτική διενέργεια αξιολογήσεων κινδύνου και επιπτώσεων.	Μια διαφανής ψηφιακή δημόσια σφαίρα με μηχανισμούς λογοδοσίας προς το κοινό.

7. Οδικός χάρτης εφαρμογής έως το 2030

Οι συστάσεις που περιγράφονται στο παρόν έγγραφο απαιτούν σταδιακή εφαρμογή σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Ο ορίζοντας του 2030 είναι κατάλληλος, καθώς συνάδει με το πλαίσιο της «Ψηφιακής Δεκαετίας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο θέτει στόχους για τις ψηφιακές δεξιότητες, τις ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες, την ασφαλή υποδομή και τη συμμετοχή στον ψηφιακό μετασχηματισμό της Ευρώπης (European Parliament & Council of the European Union, 2022a).

Βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες**Μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες****Μακροπρόθεσμες προτεραιότητες**

Βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες: Ενίσχυση των προτύπων και των δικλίδων προστασίας

- Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να βελτιώσουν την ποιότητα και την προσβασιμότητα των υφιστάμενων συστημάτων ψηφιακής συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένων των πυλών διαβούλευσης, των δημόσιων πινάκων ελέγχου και των πλατφορμών συμμετοχής των πολιτών.
- Οι ιστοσελίδες δημόσιας διαβούλευσης θα πρέπει να ελέγχονται ως προς την πρόσβαση από κινητές συσκευές, τη χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας, τη συμμόρφωση με τα πρότυπα προσβασιμότητας και την παροχή σαφών πληροφοριών σχετικά με την προστασία των δεδομένων.
- Οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να ενημερώνουν τους πολίτες όταν χρησιμοποιούνται αυτοματοποιημένα εργαλεία για την επεξεργασία των εισηγήσεών τους και να διασφαλίζουν τη διαφάνεια, τη δίκαιη μεταχείριση και τον ανθρώπινο έλεγχο των διαδικασιών.
- Οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να καθιερώσουν τυποποιημένες εκθέσεις ανταπόκρισης στις δημόσιες διαβουλεύσεις, οι οποίες θα δημοσιεύονται εντός καθορισμένου χρονικού πλαισίου, καθώς και πίνακες παρακολούθησης της προόδου

που θα επιτρέπουν στους πολίτες να παρακολουθούν τις δεσμεύσεις των φορέων.

- Οι ψηφιακοί χώροι συμμετοχής των πολιτών θα πρέπει να εφαρμόζουν σαφείς κανόνες διαχείρισης περιεχομένου, εύκολους μηχανισμούς αναφοράς και διαδικασίες ένστασης, καθώς και μηχανισμούς υποστήριξης για άτομα που στοχοποιούνται από συντονισμένες διαδικτυακές επιθέσεις.

Μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες: Χρηματοδότηση, ενίσχυση δυνατοτήτων και σχεδιασμός διαδικασιών συμμετοχής

- Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να επενδύουν σε σταθερά συστήματα, καταρτισμένο προσωπικό, προσιτά εργαλεία και συνεργασίες με την κοινωνία των πολιτών, αντί να βασίζονται αποκλειστικά σε βραχυπρόθεσμα προγράμματα ψηφιακής συμμετοχής.
- Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι ομάδες νέων, οι βιβλιοθήκες, τα σχολεία και οι δήμοι θα πρέπει να λαμβάνουν υποστήριξη σε θέματα ψηφιακής διευκόλυνσης, προβολής, προσβασιμότητας, προστασίας δεδομένων, κυβερνοασφάλειας και διαχείρισης περιεχομένου.
- Οι διαδικασίες χρηματοδότησης θα πρέπει να απλοποιηθούν, ώστε οι μικρότεροι οργανισμοί να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε υποστήριξη χωρίς δυσανάλογες διοικητικές απαιτήσεις.
- Οι δήμοι θα πρέπει να δοκιμάσουν πιλοτικά υβριδικά μοντέλα συμμετοχής που συνδυάζουν τη διαδικτυακή συμμετοχή με τις δημόσιες συνεδριάσεις, τα τοπικά συμβούλια και τις κοινοτικές συζητήσεις.
- Οι εκπαιδευτικές αρχές θα πρέπει να ενσωματώσουν τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, την πληροφοριακή παιδεία και την αλγοριθμική παιδεία στα προγράμματα σπουδών και στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, ενώ οι βιβλιοθήκες, οι οργανώσεις νεολαίας και τα κοινοτικά κέντρα θα πρέπει να παρέχουν προσιτές ευκαιρίες μάθησης για ενήλικες.

Μακροπρόθεσμες προτεραιότητες: Ενσωμάτωση της δημοκρατικής ψηφιακής συμμετοχής στις δημόσιες πολιτικές

- Έως το 2030, η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών θα πρέπει να αξιολογείται με βάση την ποιότητα, τη συμπερίληψη, την ασφάλεια και τον αντίκτυπο των διαδικασιών συμμετοχής και όχι μόνο με βάση τον αριθμό των πλατφορμών ή των χρηστών.
- Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να παρακολουθούν ποιοι συμμετέχουν, ποιες ομάδες δεν εκπροσωπούνται επαρκώς, εάν οι πολίτες λαμβάνουν ενημέρωση για την τύχη των προτάσεών τους και κατά πόσο οι απόψεις τους επηρεάζουν τις τελικές

ΕΥΡΡΡ5 2026 - Έγγραφο πολιτικής για την συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή

αποφάσεις.

- Οι δείκτες ψηφιακής συμμετοχής των πολιτών θα πρέπει να ενσωματωθούν στις εθνικές στρατηγικές για τη δημοκρατία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη δημόσια διοίκηση.
- Η παρακολούθηση της «Ψηφιακής Δεκαετίας» θα πρέπει να περιλαμβάνει δείκτες δημοκρατικής συμμετοχής, όπως η προσβασιμότητα των διαβουλεύσεων, η ασφάλεια στο διαδίκτυο, η διαφάνεια της πολιτικής διαφήμισης και η δημογραφική ένταξη.

Η πρόοδος θα πρέπει να αξιολογείται μέσω ενός περιορισμένου συνόλου κοινών δεικτών. Αυτοί μπορούν να περιλαμβάνουν:

- το ποσοστό των διαβουλεύσεων που παρέχουν υλικό σε απλή και κατανοητή γλώσσα και σε προσβάσιμη μορφή,
- το ποσοστό των διαβουλεύσεων που δημοσιεύουν έκθεση αποτελεσμάτων ή ενημέρωσης προς τους πολίτες εντός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου,
- τον βαθμό συμμόρφωσης των πλατφορμών συμμετοχής με αναγνωρισμένα πρότυπα προσβασιμότητας,
- την κοινωνική και δημογραφική ποικιλομορφία των συμμετεχόντων,
- τον αριθμό των δήμων που εφαρμόζουν υβριδικά μοντέλα συμμετοχής,
- τεκμηριωμένα παραδείγματα όπου οι εισηγήσεις των πολιτών συνέβαλαν σε αλλαγές πολιτικών ή σε αποφάσεις εφαρμογής.

8. Συμπέρασμα

Η ψηφιακή συμμετοχή των πολιτών αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της δημοκρατικής ζωής στην Ευρώπη. Μπορεί να βελτιώσει την πρόσβαση σε δημόσιες πληροφορίες, να υποστηρίξει την κινητοποίηση γύρω από κοινά ζητήματα και να διευρύνει τη συμμετοχή ατόμων που αντιμετωπίζουν εμπόδια στις παραδοσιακές μορφές συμμετοχής. Τα οφέλη αυτά εξαρτώνται από τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται και ρυθμίζεται η ψηφιακή συμμετοχή. Η χειραγώγηση της πληροφορίας, τα αδιαφανή αυτοματοποιημένα συστήματα, ο ψηφιακός αποκλεισμός, η διαδικτυακή κακοποίηση και οι διαδικασίες διαβούλευσης χωρίς ορατή συνέχεια μπορούν να συμβάλουν στην πολιτική πόλωση και να αποδυναμώσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεμελιώσει ένα σημαντικό κανονιστικό πλαίσιο για τον ψηφιακό δημόσιο χώρο, ωστόσο οι πολίτες βιώνουν την ψηφιακή δημοκρατία μέσω της προσβασιμότητας, της ασφάλειας και της ανταπόκρισης των συγκεκριμένων διαδικασιών συμμετοχής. Οι προτεραιότητες που παρουσιάζονται στο παρόν κείμενο συνδέονται άμεσα μεταξύ τους: η ψηφιακή συμμετοχή πρέπει να αντιμετωπίζεται ως προσβάσιμη δημοκρατική υποδομή, οι πολίτες χρειάζονται γραμματισμό στα μέσα και στην πληροφορία, οι θεσμοί οφείλουν να παρέχουν σαφή ενημέρωση και ανατροφοδότηση, οι πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών και των νέων χρειάζονται σταθερή υποστήριξη και οι ψηφιακοί χώροι συμμετοχής απαιτούν διαφανή διακυβέρνηση και αποτελεσματικές δικλίδες προστασίας. Η εφαρμογή αυτών των προτεραιοτήτων μέσω μετρήσιμων δράσεων υλοποίησης και παρακολούθησης μπορεί να βοηθήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της να αναπτύξουν πιο αξιόπιστες, χωρίς αποκλεισμούς και αποτελεσματικές μορφές ψηφιακής συμμετοχής των πολιτών.

Βιβλιογραφία

- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge University Press.
- Boulianne, S. (2020). Twenty years of digital media effects on civic and political participation. *Communication Research*, 47(7), 947–966. <https://doi.org/10.1177/0093650218808186>
- Centre for Sustainable Peace and Democratic Development. (n.d.). *Cyprus*. <https://www.seedsofpeace.eu/where-we-work/europe/cyprus/>
- Cyprus Youth Council. (2026, February 3). *Empowering youth participation through digital transformation – PARTICIPA*. <https://cyc.org.cy/2026/02/03/empowering-youth-participation-through-digital-transformation-participa/>
- European Commission. (2020). *European democracy action plan*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0790>
- European Commission. (2025a). *Cyprus 2025 Digital Decade country report*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/cyprus-2025-digital-decade-country-report>
- European Commission. (2025b). *Protecting and promoting democracy: November 2025*. Eurobarometer. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3383>
- European Commission. (n.d.). *Citizens, Equality, Rights and Values programme overview*. https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/citizens-equality-rights-and-values-programme/citizens-equality-rights-and-values-programme-overview_en
- European Parliament & Council of the European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*, L 119, 1–88. <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2022a). Decision (EU) 2022/2481 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 establishing the Digital Decade Policy Programme 2030. *Official Journal of the European Union*, L 323, 4–26. <http://data.europa.eu/eli/dec/2022/2481/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2022b). Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive). *Official Journal of the European Union*, L 333, 80–152. <http://data.europa.eu/eli/>

[dir/2022/2555/oj](#)

- European Parliament & Council of the European Union. (2022c). Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a single market for digital services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). *Official Journal of the European Union*, L 277, 1–102. <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2024a). Regulation (EU) 2024/900 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 on the transparency and targeting of political advertising. *Official Journal of the European Union*, L 2024/900. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/900/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2024b). Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*, L 2024/1689. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). *Fundamental rights of older people: Ensuring access to public services in digital societies*. <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/older-people-digital-rights>
- European Youth Forum. (n.d.). *Cyprus Youth Council (CYC)*. <https://www.youthforum.org/members/cyc-cyprus-youth-council>
- Hajisoteriou, C. (2023). CSOs working for peace through education in conflict-affected areas: The case of Cyprus. *British Educational Research Journal*, 49(6), 1234–1253. <https://doi.org/10.1002/berj.3894>
- International Observatory on Participatory Democracy. (n.d.). *Decidim.Barcelona*. <https://oidp.net/en/practice.php?id=1407>
- Iosifidis, P., & Nicoli, N. (2020). *Digital democracy, social media and disinformation*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429318481>
- Laouris, Y., & Michaelides, M. (2018). Structured Democratic Dialogue: An application of a mathematical problem structuring method to facilitate reforms with local authorities in Cyprus. *European Journal of Operational Research*, 268(3), 918–931. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2017.04.039>
- Lorenz-Spreen, P., Oswald, L., Lewandowsky, S., & Hertwig, R. (2023). A systematic review of worldwide causal and correlational evidence on digital media and democracy. *Nature Human Behaviour*, 7, 74–101. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01460-1>
- Ministry of Education and Culture. (2019). *Media literacy in Finland: National media education policy*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-676-8>

ΕΥΡΡ5 2026 - Έγγραφο πολιτικής για την συμμετοχή των πολιτών στην ψηφιακή εποχή

- OECD Observatory of Public Sector Innovation. (2016). *Citizen initiatives towards more Parliament openness and accountability*. <https://oecd-opsi.org/innovations/collective-addresses-and-rahvaalgatus-ee-nudging-the-parliament-of-estonia-to-more-openness-and-accountability/>
- OSCE Representative on Freedom of the Media. (2025). *Safety of female journalists online*. <https://projects.osce.org/fom/safety-female-journalists-online>
- Strovolos Municipality. (2025, November 21). *Ο Δήμος Στροβόλου στην ψηφιακή εποχή: Καλύτερη εξυπηρέτηση των δημοτών μέσω της νέας εφαρμογής «Novoville»* [Strovolos Municipality in the digital age: Better citizen service through the new Novoville application]. <https://www.strovolos.org.cy/o-dimos-strovolou-stin-psifiaki-epochi-kalyteri-eksypiretisi-ton-dimoton-meso-tis-neas-efarmogis-novoville/>
- Theodorou, E., Spyrou, S., & Christou, G. (2021). *There is no Plan(et) B: Youth activism in the fight against climate change in Cyprus* (GreeSE Paper No. 166). Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science. <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No166.pdf>
- Youth Board of Cyprus. (2024). *Youth Strategy 2030*. <https://youthpolicy.onek.org.cy/en/youthstrategy2030/>

